

**TO‘QIMACHILIK SANOATI TARMOQLARIDA MEHNAT RESURSLARINI
BOSHQARISH****Xusanboyeva Shaxzodaxon Foziljon qizi**

TTYSI iqtisodiyot fakulteti

Iqtisodiyot va Menejment kanfedrasi 2-bosqich talabasi

Mob:998-95-888-35-06 Pochta: shahzoda0306oo@gmail.com<https://doi.org/10.5281/zenodo.18833087>

Annotatsiya. Ushbu maqolada to‘qimachilik sanoati tarmoqlarida mehnat resurslarini samarali boshqarish masalalari tahlil qilinadi. Xususan, xomashyo yetishtirishdan boshlab tayyor mahsulot ishlab chiqarishgacha bo‘lgan bosqichlarda inson resurslarining o‘rni, ularni rejalashtirish, tanlash, o‘qitish va rag‘batlantirish jarayonlari yoritiladi. Shuningdek, O‘zbekiston sharoitida to‘qimachilik sanoatining rivojlanish tendensiyalari hamda zamonaviy boshqaruv usullarini joriy etishning ahamiyati ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, mehnat resurslaridan oqilona foydalanish ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va raqobatbardoshlikni ta‘minlashning muhim omilidir.

Kalit so‘zlar: to‘qimachilik sanoati, mehnat resurslari, inson kapitali, boshqaruv, samaradorlik, kadrlar siyosati, motivatsiya, raqobatbardoshlik.

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы эффективного управления трудовыми ресурсами в отраслях текстильной промышленности.

Проанализирована роль человеческого капитала на всех этапах производственного процесса — от переработки сырья до выпуска готовой продукции. Особое внимание уделено вопросам планирования, подбора, обучения и мотивации персонала в условиях модернизации отрасли. Также освещаются современные методы управления и их значение для повышения производительности труда и конкурентоспособности предприятий. Результаты исследования показывают, что рациональное использование трудовых ресурсов является важным фактором устойчивого развития текстильной промышленности.

Ключевые слова: текстильная промышленность, трудовые ресурсы, человеческий капитал, управление персоналом, производительность труда, кадровая политика, мотивация, конкурентоспособность.

Abstract. This article examines the issues of effective labor resource management in the textile industry sectors. The role of human capital at all stages of the production process — from raw material processing to finished goods manufacturing — is analyzed. Particular attention is paid to workforce planning, recruitment, training, and employee motivation in the context of industry modernization. Modern management approaches and their importance in improving labor productivity and enterprise competitiveness are also discussed. The study results indicate that the rational use of labor resources is a key factor in ensuring sustainable development of the textile industry.

Keywords: textile industry, labor resources, human capital, personnel management, labor productivity, motivation, competitiveness.

To‘qimachilik sanoati O‘zbekiston iqtisodiyotining yetakchi tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Mamlakatda paxta xomashyosining mavjudligi, ishlab chiqarish infratuzilmasining rivojlanishi hamda eksport salohiyatining yuqoriligi ushbu sohaning strategik ahamiyatini belgilaydi.

Xususan, O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, so'nggi yillarda to'qimachilik mahsulotlari eksporti hajmi sezilarli darajada oshgan.

2025-yilning birinchi choragida O'zbekistonning to'qimachilik mahsulotlari eksporti 629,3 million AQSh dollarini tashkil etdi, deya xabar bermoqda Milliy statistika qo'mitasi.

Qo'mita ma'lumotlariga ko'ra, bu raqam mamlakatning umumiy tashqi savdo hajmining 7,8 foizini tashkil etadi. Eksport tarkibida eng katta ulush tayyor mahsulotlarga to'g'ri keldi — 286,6 million dollar. Ip-kalava eksporti 217,8 million dollar, trikotaj mato — 71,8 million dollar, matolar — 37,4 million dollarni tashkil etdi. Paypoqlar va shunga o'xshash mahsulotlar eksporti 10,3 million dollarni, gilam mahsulotlari esa 5,4 million dollarni tashkil etdi.

To'qimachilik sanoati bir necha tarmoqlardan iborat: ip yigirish, to'qish, bo'yash, tikuv-trikotaj ishlab chiqarish va tayyor mahsulot realizatsiyasi. Har bir bosqichda malakali mehnat resurslariga ehtiyoj yuqori bo'lib, ularni samarali boshqarish muhim vazifa hisoblanadi.

To'qimachilik sanoati quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

1. Paxta tozalash va ip yigirish
2. Mato to'qish va pardozlash
3. Tikuv-trikotaj mahsulotlari ishlab chiqarish
4. Tayyor mahsulotni qadoqlash va eksport qilish

Mazkur jarayonlar ko'p bosqichli bo'lib, har bir bosqichda turli malaka darajasiga ega ishchi-xodimlar faoliyat yuritadi. Ishlab chiqarishning uzluksizligi va sifat ko'rsatkichlari ko'p jihatdan kadrlar salohiyatiga bog'liq.

Mehnat resurslarini boshqarishning birinchi bosqichi – bu rejalashtirishdir. Unda korxona ehtiyojidan kelib chiqqan holda, ishchi kuchi soni aniqlanadi, mutaxassislik tarkibi shakllantiriladi, malaka talablari belgilanadi. To'qimachilik korxonalarida mavsumiylik omili mavjud bo'lgani sababli, ishchi kuchiga bo'lgan talab yil davomida o'zgarib turadi. Shu bois, moslashuvchan boshqaruv tizimi zarur hisoblanadi.

Samarali boshqaruv uchun xodimlarni to'g'ri tanlash muhim ahamiyatga ega. Shu boisdan xodimlarning kasbiy bilim va ko'nikmalari, amaliy tajribalari, texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishi, jamoada ishlash qobiliyati inobatga olinadi. Yirik to'qimachilik klasterlarida zamonaviy HR (Human Resources) tizimlari joriy etilib, xodimlarni baholash va monitoring qilish jarayonlari avtomatlashtirilmoqda.

Innovatsion texnologiyalarni joriy etish xodimlarning doimiy ravishda malakasini oshirib borishni talab qiladi. Zamonaviy uskunalar bilan ishlash, sifat menejmenti tizimlarini o'zlashtirish va raqamli texnologiyalarni qo'llash uchun treninglar tashkil etilishi lozim.

Masalan, O'zto'qimachilik sanoat uyushmasi tomonidan soha mutaxassislarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish bo'yicha dasturlar amalga oshirilmoqda.

Mehnat unumdorligini oshirishda moddiy va ma'naviy rag'batlantirish muhim o'rin tutadi.

Ish haqi va mukofotlar, ijtimoiy paketlar, kasbiy o'sish imkoniyatlari, sog'lom mehnat muhiti kabi jarayonlar mehnat unumdorligini oshirishda asosiy omil hisoblanadi. Motivatsiya tizimi adolatli va shaffof bo'lsa, xodimlarning ishga bo'lgan qiziqishi ortadi hamda kadrlar almashinuvi kamayadi. Mehnat unumdorligi bilan bir qatorda mehnat samaradorligini oshirish ham muhim ahamiyatga ega.

Mehnat salohiyati, bir tomondan, mehnatga layoqatli yoshdagi aholining ajralmas xarakteristikasi bo'lsa, boshqa tomondan, u inson salohiyatining o'ta muhim va ajralmas qismi hisoblanadi.

Mehnat salohiyati - bu iqtisodiy munosabatlar tizimini ifodalovchi iqtisodiy kategoriya, uning asosini mulkiy munosabatlar tashkil etadi. Bu mehnat salohiyatiga oid munosabatlar tizimining iqtisodiy asosiga aylanadigan shaxsning shaxsiy mulki hisoblanadi.

Ushbu munosabatlarning obyektlari turli xil inson kuchlari bo'lib, ular mehnat jarayonini ta'minlaydigan mehnat salohiyatini tashkil etadi. Ushbu tarkibiy qismlarni ularning tashuvchisi, shaxsning o'zi, ishchi bilan ajratib bo'lmaydi. Mehnat salohiyati harakatining manbai bu ish uchun olingan kuchlar bo'lib, ular uchun dastlabki asos insonning tabiiy kuchlari hisoblanadi.

Q. Abdurahmonov tomonidan olib borilgan izlanishlarda inson resurslarining eng muhim qismi - bu mehnat salohiyatidir. Salohiyat - bu ma'lum maqsadlarga erishish va muayyan muammolarni hal qilish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan imkoniyatlar, boshqa tomondan, qobiliyatlar va moyillik rivojlanishi mumkin bo'lgan qulay sharoitlar mavjud bo'lganda, ma'lum funksiyalarni samarali bajarish qobiliyati. "ko'nikma va malakalarning darajasi". Bunda muallif mehnat salohiyatini alohida xodimlarning qobiliyati va ko'nikmalariga bog'lashi ahamiyatga molikdir.

To'qimachilik sanoatida mehnat samaradorligini oshirish uchun ish jarayonlarini optimallashtirish, raqamlashtirishni keng joriy etish, mehnatni ilmiy tashkil etish, sifat nazoratini kuchaytirish zarur. Shuningdek, jamoaviy boshqaruv usullaridan foydalanish ham ijobiy natija beradi.

Xulosa qilib aytganda, to'qimachilik sanoati tarmoqlarida mehnat resurslarini samarali boshqarish ishlab chiqarish barqarorligi va raqobatbardoshlikni ta'minlashning asosiy omillaridan biridir. Rejalashtirish, tanlash, o'qitish va rag'batlantirish jarayonlarini tizimli ravishda tashkil etish orqali korxonalar yuqori natijalarga erishishi mumkin.

O'zbekiston sharoitida to'qimachilik sanoatini modernizatsiya qilish jarayonida inson kapitaliga investitsiya kiritish ustuvor vazifa bo'lib qolmoqda. Shu bois, zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini joriy etish va kadrlar salohiyatini oshirish soha rivojining muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdurahmonov Q. "Mehnat iqtisodiyoti" 3-nashr, to'ldirilgan va qayta ishlangan Toshkent – 2019 197-222 s.
2. <https://cyberleninka.ru/article/n/mehnat-salohiyati-va-uning-iqtisodiy-mazmuni>
3. extileexpo.uz/uz/yangiliklar/2025-yilning-birinchi-choragida-ozbekistonning-toqimachilik-mahsulotlari-eksporti-629-million-dollaridan-oshdi